

ใจต่างหากรู้

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๔๕

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจ... ตั้งใจฟังธรรม ตั้งใจนะ ฟังธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแก้ไขเรื่องของเรา ใจต่างหากรู้ ใจนี้ต่างหากเป็นผู้รู้ ใจต่างหากเป็นผู้ที่จะพ้นออกจากทุกข์ ใจต่างหากรู้สิ่งต่างๆ แต่ใจที่วางรู้ในเวลาเกิดมาแล้วมันไม่รู้ มันไม่รู้สิ่งใดเลย มันจะรู้ตามแต่สิ่งที่เราศึกษามา เหมือนกับเด็กอ่อน เด็กเกิดมาเห็นใหม่ มันเรียกร้องตามสัญชาตญาณของมันเท่านั้น แล้วต้องพยายามศึกษาให้ได้รับรู้สิ่งต่างๆ ขึ้นมา เพื่อความเข้าใจ เพื่อการดำรงชีวิตของโลกเขา

สิ่งต่างๆ นั้นเป็นสิ่งที่ว่าต้องศึกษาขึ้นมา ศึกษาเรื่องของโลก มันถึงว่ามันไม่รู้ มันมีขอบ เพราะใจมันไม่รู้มันถึงต้องมาเกิด เกิดซ้ำเกิดซาก เกิดตายๆ ในวัฏวนอันนี้ มันต้องเกิดโดยธรรมชาติของมัน โดยธรรมชาติของเขาเป็นอย่างนั้น ถ้าไม่มีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามานี้ จะไม่รู้สิ่งใดๆ เลย ใจต่างหากรู้ถึงพ้นออกไปแบบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วเข้าใจธรรมตามความเป็นจริง เพราะใจต่างหากรู้ ใจถึงพ้นออกไป

ใจ ถ้าไม่รู้ ใจก็ยังต้องเวียนตายเวียนเกิดในวัฏวนะ ในวัฏวนนี้เป็นที่อยู่ของใจนี้ ใจนี้มีขอบไปแล้วก็หมุนออกไปในวัฏวนะนั้น เป็นธรรมชาติของเขาเป็นธรรมชาติอย่างนั้น แล้วสะสมสิ่งใดมาให้เรา สะสมแต่ความทุกข์ความยากมาให้เรา ความทุกข์ความยากเห็นใหม่ มีความสุขขนาดไหนก็เป็นความสุขของโลกเขา ความสุขของโลกเขาความสุขพอเป็นไปเท่านั้น

โลก ความปรารถนา ปรารถนาสิ่งใดมา ได้สิ่งนั้นมาก็ได้มาชั่วครั้งชั่วคราว แล้วก็มีความปรารถนาเพิ่มซ้ำซ้อนซ้ำซากเข้าไป ความซ้ำเข้าไปของจิตนั้นไป ความปรารถนาของมันต้องแสวงหาสิ่งนั้น แสวงหาตลอดไป ต้องมีความเหนื่อยยาก ทุกข์ยากมาก ทุกข์เพื่อใคร ทุกข์เพื่อกิเลส ไม่ได้ทุกข์เพื่อเรา

ถ้าทุกข์เพื่อเรา ต้องมีการประพฤติปฏิบัติ ถ้ามีการประพฤติปฏิบัตินี้จะทุกข์เพื่อเรา ทุกข์เพื่อเรา ทุกข์เพื่อออกจากโลก การแสวงหาต่างๆ นี่มันแสวงหาไปเพื่อให้ใจมันรู้มันตื่นขึ้นมา ใจมันตื่นขึ้นมามันจะได้รู้สิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ใจมีคบอดแล้ว โคนปกคลุมด้วยชั้น แล้วกิเลสมันหลอกใช้ในชั้นนั้น เวียนตายเวียนเกิดไปอย่างนั้น แล้วแสวงหามาแล้วก็แสวงหามาเพื่อทุกข์ตลอดไป

การเก็บการสะสมของใจ การสะสมของใจนี้ไม่มีวันอิ่มพอ ถ้าเป็นวัตถุสิ่งของต่างๆ ในโลกนี้วัตถุสิ่งของต่างๆ มันยังมีที่เก็บ มันยังมีที่ต้องใช้พื้นที่ ต้องใช้ที่อาศัย แต่ในเรื่องของนามธรรม เรื่องของใจ สะสมเข้าไปที่ใจเท่านั้น ใจสะสมได้มหาศาล จะเก็บสิ่งของขนาดไหนก็เก็บลงไว้ที่ใจหมด ชับซ้อนไปที่ใจ จนใจตกผลึก

สัญญาความจำได้หมายรู้ เคี้ยวมันก็ลิ้ม สิ่งของเก็บไว้ในที่ต่างๆ บางทีก็ลืมไป ต้องจดไว้ ต้องพยายามโน้ตไว้เพื่อจะให้เราเข้าใจสิ่งนั้น ให้เราจำได้ว่าของเก็บไว้ที่ไหน อยู่ที่ไหน พยายามโน้ตไว้ มันลืมออกไปเห็นใหม่

สิ่งต่างๆ นี้เป็นอนิจจังทั้งหมด ในโลกสงสารนี้ แล้วก็ย่อยสลายไปเป็นสัญญาอันละเอียด อยู่ในปฏิสนธิจิต สะสมไปเป็นอย่างนั้น เป็นวาสนาบารมี เป็นทุกข์อกุศลก็เป็นความทุกข์ความยากของใจดวงนั้น นี่จิตพาเกิด พาเกิดอย่างนี้

พาเกิดหมุนไปเวียนไปเพราะมีคบอด เพราะความไม่เข้าใจ เพราะอวิชชาปิดหัวใจไว้

เพราะกิเลสปิดบังไว้ในหัวใจ แล้วหัวใจก็เป็นไป

การศึกษาธรรม เราจะศึกษามาขนาดไหน เราศึกษาธรรม เราว่าเราเข้าใจแล้ว เราเข้าใจเพียงแต่ว่าเป็นความเข้าใจของเปลือกนอก ใจมันมีคบอดอยู่ภายใน แต่สิ่งภายนอกที่ศึกษาเข้ามา มันบังไว้แล้วมันจะรู้ได้อย่างไร มันรู้ไม่ได้ เพราะใจไม่รู้เอง ใจรู้เองขึ้นมา ใจต่างหากถึงจะรู้ขึ้นมาโดยหัวใจของใจ โดยหัวใจเข้าไปรู้ รู้ในเรื่องอะไร รู้ในเรื่องของกิเลสใจ

กิเลสในเรื่องของใจที่มันสะสม มันปิดบังใจไว้มันพาทุกข์พามาให้เราขนาดไหน ถ้ามันพาทุกข์พามาให้ใจดวงนี้ มันจะเห็นโทษ แต่เราไม่เห็นโทษ ทุกคนอยากเกิด ทุกคนปรารถนาเกิด ทุกคนปรารถนาความมั่งมี เห็นใหม่ ทุกคนปรารถนาตรงนั้น เพราะไม่เข้าใจว่าสิ่งนั้นมันเป็นเครื่องล่อ นั้นเป็นเหยื่อของโลกเขา

เหยื่อของกิเลส กิเลสต่อสิ่งนั้นแล้วใจก็เกาะเกี่ยวกับสิ่งนั้น สิ่งนั้นจะทำให้ใจนี้หมุนเวียนไปตลอดไป แล้วก็หมุนไปนี้เพื่อจะไม่ให้รู้สึกตัวเองไง มีดบอดไปตลอดเลย คำทางไปประสาอย่างไรก็คำทางของตัวเองไป ไม่เจอทางที่พ้นออกไปจากทุกข์ได้ ไม่เจอทางที่จะพ้นออกไป.. นั่นนะเวียนตายเวียนเกิดเพื่อจะให้มันเป็นความชินชาใจ ให้ใจนี้ชินชา ให้ใจนี้อยู่ในอำนาจกิเลส ความพอใจของเขา เพื่อที่让他อยู่ในสถานะนั้น

แล้วถ้ามีความศรัทธา มีการแสวงหา การพบพระพุทธศาสนาถึงว่าเป็นบุญกุศลอย่างมหาศาล พบพระพุทธศาสนา พุทธศาสนาสอนเรื่อง “ใจต่างหากเป็นผู้รู้” ใจต่างหากเป็นผู้เข้าใจ ใจต่างหากเท่านั้น สมบัติของใจเห็นใหม่ แต่เราเข้าใจว่าสมบัติของโลก มันมองต่างกัน สมบัติของใจนี้มันไม่มีคุณค่า แต่ถ้าสมบัติของโลกเขาจะมีคุณค่า

สมบัติทางวัตถุมันมีคุณค่าขนาดไหน ใจก็แสวงหา สมบัติของใจ ความเห็นของใจ การประพฤติปฏิบัติธรรมนี้ทำให้ความสงบของใจมันอึดเต็มได้ สิ่งที่บกพร่องอยู่ต้องให้อึดเต็มได้ สิ่งที่บกพร่องอยู่มันก็ต้องแสวงหาของเขา แต่แสวงหาสิ่งใดไม่เข้าใจ ความไม่เข้าใจนี้ตื่นเดินไปกับโลก หมุนเวียนออกไปกับโลก เป็นไปสภาวะแบบนั้น แล้วหมุนเวียนเข้ามาภายในก็มาอุ้งกินอยู่กับสัญญาเดิมใจ

ความทุกข์ความยากที่มันเคยฝังใจ มันจะอุ้งกินอย่างนั้นขึ้นมา สิ่งใดที่ขัดข้องหมองใจ จะอุ้งสิ่งนั้นขึ้นมาอยู่ในหัวใจตลอด แล้วจะเอาสิ่งนี้มาเป็นความทุกข์ความยาก เหมือนกับเรากินยาพิษ กินยาพิษเข้าไปนี้แสบร้อนนะ ในปากนี้จะแสบร้อน นี้ก็เหมือนกัน กินของเผ็ดของ กินของอะไรมันแสบร้อน มันก็พอใจกิน เพราะมันไม่เข้าใจสิ่งนั้น มันไม่เข้าใจเรื่องการแสวงหาทางออก

ถ้ามันเข้าใจเรื่องการแสวงหาทางออก ทางเรื่องของความเข้าใจ มันต้องกำหนดสิ่งที่ เป็นคุณประโยชน์ พุทฺโธ คำบริกรรม พุทฺโธ พุทฺโธ คำบริกรรมนี้จิตสนิท รสจิตสนิทเย็นดี แต่มันไม่สมกับกิเลส มันคัดค้านกับกิเลส กิเลสความพอใจของมัน มันต้องให้เป็นเหยื่อของโลกเขา มันถึงพอใจสิ่งนั้น แล้วมันพยายามผลักไสออกไป คันเร่งของมันมันจะเร่งเต็มที่ถ้ามันพอใจได้

แต่การจะเบรคด้วยสติสัมปชัญญะ เบรคไว้เห็นใหม่ สติสัมปชัญญะเบรคความคิดของตัวเองไว้ให้มันหยุดไว้ก่อน ถ้ามันหยุดได้ เราถึงเริ่มจากที่เรายับยั้งตัวเองได้ ถ้ายับยั้งตัวเองได้มันเริ่มจะหาสวิตช์เปิด ความสว่างของใจมันจะเกิดจากตรงนี้ไง ถ้าความสว่างของใจเกิดขึ้นมาได้ มันจะรับรู้สิ่งต่างๆ ไปอีกสถานะหนึ่ง ไม่รับรู้สิ่งต่างๆ ไปตามกิเลส เพราะมันมีจิตสนิท มันมีดบอดแล้ว

มันคลำทางไป มันสะเปะสะปะไปตามความเห็นของเขา มันก็เข้าไปตามความเห็นของกิเลส เห็นใหม่ กิเลสพาไปอย่างนั้น

แต่ถ้ามันสว่างขึ้นมา เราจะทำอย่างนั้นได้อย่างไร เราสว่างขึ้นมาเราถึงเข้าใจ สรรพสิ่งโลกนี้มันเป็นอนิจจังทั้งหมด โลกนี้เป็นเครื่องอยู่อาศัย เราจะอาศัยโลกไปเป็นชั่วครั้งชั่วคราวเท่านั้น สรรพสิ่งต้องทิ้งไว้ในโลกนี้ ไม่มีใครสามารถจะเอาสิ่งนี้ไปได้ ตายไปแล้ว

เวลาหัวใจมันตายไป ร่างกายย่อยสลายไป คตินิยมชาติเขาไป แต่หัวใจมันไม่เคยตาย

หัวใจไม่เคยตาย แล้วสมบัติของมันที่จะเป็นประโยชน์ บุญกุศลจะเป็นประโยชน์กับมันมาก คนเราจะออกจากบ้าน คนเราจะออกเดินทางไกล ถ้ามีสมบัติมีเสบียงอาหารไปมันจะอบอุ่นใจ บุญกุศลทำให้ใจนั้นเดินทางไปพร้อมกับบุญกุศล มันจะอบอุ่นใจ ตายพร้อมกับจะตายนะ จะตายนี้เทวดาสวรรค์เปิดทุกชั้นนะ สำหรับจิตดวงที่สร้างบุญกุศลไว้เต็มทึ่มหาศาล นี้โลกเป็นแบบนั้น

เรื่องนรกสวรรค์มีมาโดยดั้งเดิม เป็นที่อยู่ของใจ ใจถ้าตายจากสภาวะนี้แล้ว ต้องไปอยู่ในสถานะของการกระทำของกรรมอันนั้น กรรมอันนั้นพาให้ใจดวงนี้หมุนเวียนไป ของสิ่งนี้มันมีอยู่โดยดั้งเดิม เห็นใหม่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้ธรรม แล้วมารู้สิ่งนี้ขึ้นมา ถึงสอนให้เราทำคุณงามความดีเพื่อให้เรามีเสบียงอาหารไปข้างหน้า ทำคุณงามความดี คุณงามความดีส่วนหนึ่ง ถ้าพูดถึงใจมันรู้ มันก็รู้ส่วนของบุญกุศล ไม่ใช่รู้ส่วนของนรกสวรรค์

การประพฤติปฏิบัติธรรม ถ้าเราไม่เข้าใจ มีพูดกันไปว่า “ปฏิบัติธรรมได้ธรรมแล้ว แต่ยังไม่เข้าใจ ต้องให้ครูบาอาจารย์บอกชี้แนะ” มันเข้าไปได้อย่างไร คนเราถ้ามันรู้ขึ้นมา มันอึดเต็มขึ้นมา มันจะไม่รู้ได้อย่างไรว่าเราอึดเต็มขึ้นมา มันต้องรู้จากความเห็นของเรา เราจริงของเรา เรามีความเห็นจริงของเรา มันถึงจะไปปลดเปลื้องความไม่เข้าใจ ความไม่รู้อันนั้นได้

ถ้าเราไม่รู้ขึ้นมา เรารู้ประสาทบุญกุศล รู้แบบศรัทธา นี่ก็เหมือนกัน “ถ้าว่าเรารู้ว่ากิเลสมันขาดไปโดยไม่รู้ตัว ต้องให้ครูบาอาจารย์เป็นคนชี้บอก” มันเข้าไปได้อย่างไร มันเข้าไปไม่ได้ เพราะว่าความรู้สึกอันนี้มันเป็นความเชื่อ มันเป็นสัญญา มันเป็นขันธ ขันธกับขันธมันก็ถึงเล สงสัย เพราะอะไร เพราะมันมีกิเลสเจือปนอยู่ในนั้น กิเลสความเห็นเจือปนออกไป ถึงว่า ถ้าทำให้ความเห็นของเราออกไปอย่างนั้น มันก็เป็นความเห็นของโลก หมุนไปตามความเห็นของโลก หมุนไปตามความเห็นของขันธ

ขั้นเหมือนกันถ้ามีปัญหา นะ ถ้าใช้สติสัมปชัญญะยับยั้ง มันเป็นขั้น ๕ เหมือนกัน หมุนเวียนออกไปเหมือนกัน แต่มันมีสติสัมปชัญญะขึ้นมายับยั้งไว้ มันถึงเป็นปัญหาขึ้นมา ถ้าเป็นปัญหา ใช้บ่อยเข้า มันก็จะพ้นเพื่อ มันเหมือนกับมีคเราใช้บ่อยเข้ามันจะท้อ เราต้องกลับไปลับให้มีคคมกล้าขึ้นมาแล้วเราค่อยออกมาใช้ใหม่

ปัญหาก็เหมือนกัน ถ้ามันเป็นปัญหาการชำระล้างกิเลส มันต้องอาศัยความสงบของใจ เป็นพื้นฐาน เห็นไหม ถ้าไม่มีความสงบของใจเป็นพื้นฐาน มันเป็นปัญหาขึ้นมาเดี๋ยวมันก็ป็น สัญญาออกไป เพราะพลังงานมันไม่พอ มันก็กลับมาสู่ที่เดิมของโลกียะเหมือนกัน กลับมาอยู่ที่ เดิมของความเห็นของโลกเขาเหมือนกัน ความเห็นของโลกเป็นอย่างนั้น เราก็อาศัยเรื่องโลกเป็น อย่างนั้น เรื่องโลกมันถึงว่าเป็นธรรมชาติของใจที่เป็นธรรมชาติของโลกที่มันผูกมัดกันไป

เพราะเราเกิดมาในสถานะของมนุษย์ เราได้สิ่งนี้มาโดยธรรมชาติ สิ่งนี้เป็นไปโดย ธรรมชาติ สิ่งนี้มีอยู่ เหมือนกับของที่มีอยู่โดยดั้งเดิมของเขา อย่างเรื่องเมล็ดพันธุ์พืช สิ่งใดเรา ปลุกสิ่งใดต้องได้สิ่งนั้น เราปลุกมะม่วงลงไป ต้นออกมาต้องเป็นมะม่วง นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อ ขั้นมันมีอยู่โดยตามธรรมชาติของมัน มันมีอยู่ของมันเป็นอย่างนั้น มันเกิดของมันอย่างนั้น มันก็ ต้องเป็นไปตามประสาของเขา สิ่งนี้มีอยู่โดยดั้งเดิมเป็นสถานะอย่างนั้น

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพลิกกลับใจ พลิกสิ่งนี้ให้มันเป็นประโยชน์ พลิกสิ่งนี้ ให้มันเป็นธรรมให้ได้ คือว่าเราต้องใช้สิ่งนี้เป็นประโยชน์กับเรา เราต้องทำความสงบของใจเข้า มา เพื่อไม่ให้มีตัวตน เพื่อไม่ให้มีใครเป็นเจ้าของเข้าไป ธรรมจักรจะเกิดขึ้นมาได้ด้วยสิ่งที่มี หมุนเวียนออกไปตามธรรมชาติของเขา ถ้าสิ่งที่หมุนเวียนออกไปตามธรรมชาติของเขา สิ่งนั้น ต้องทำสมถกรรมฐานเข้ามาก่อน ถ้าทำสมถกรรมฐานเข้ามา มันจะสงบตัวเข้ามา สงบตัวเข้ามา ถ้า สงบตัวได้ สิ่งนั้นเป็นงานของใจดวงนั้น ถ้าสงบตัวไม่ได้ มันไม่ป็นงานของเรา มันป็นงานของ โลก เหมือนกับเราเดินไปเสียพลังงานเปล่า ทำไปกับโลกเขาโดยธรรมชาติของเขา มันก็เวียนไป ในวิภวอยู่อย่างนั้น

วิภวเป็นที่อยู่ของจิตที่หมุนเวียนไป สถานะของวิภว มันต่อกันด้วยตรงนี้ ด้วยกรรม กรรมคือการกระทำ “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ทำดีต้องได้ผลของคุณงามความดี ทีนี้การทำ บ่อยครั้งเข้ามันตกผลึกเห็นไหม กรรมดีหรือกรรมชั่วให้ผลก่อน นั่นนะ มันให้ผลก่อน แต่

พลังงานมันมีอยู่ในหัวใจนั้น ถ้าสิ่งใดให้ผลก่อน สิ่งนั้นจะให้ความทุกข์ยาก หรือให้ความสุขกับใจดวงนั้น กรรมคือเราทำกันมา มันเป็นผลขึ้นมาแล้วเราต้องยอมรับผลของเรา

นี่ก็เหมือนกัน ในการประพฤติปฏิบัติ ถ้ามันมีสมาธิมาปฏิบัติทาสสมควรแก่ธรรม ธรรมต้องสมควรแก่เรา แต่นี่มันไม่มีสมาธิมาปฏิบัติ เพราะมันมีกิเลสความผลัดใสอยู่ เราต้องเอาชนะกิเลสอย่างหยาบๆ ให้ได้ก่อน ถ้าเราชนะกิเลสอย่างหยาบๆ ได้มันจะเปิดโอกาสให้เราได้ออกโอกาสให้การทำงาน ถ้ากิเลสอย่างหยาบๆ ยังอยู่ในหัวใจของเรา ความคิดเราก็หยาบไปด้วย กิเลสอย่างหยาบๆ เห็นไหม มันก็มีอำนาจเหนือเรานะ

เราว่ากิเลสนี้อย่างหยาบๆ แต่อำนาจของมันมหาศาลเลย มันควบคุมเราไว้ทั้งหมดเลย

มันควบคุมทุกๆ ที่เราไม่รู้ตัวนะ เราว่าเราจะชำระกิเลส เราจะต่อสู้กับกิเลสโดยธรรมชาติที่ว่าเราจะต่อสู้ แต่ธรรมชาติของกิเลสมันก็อยู่ในความคิดของเรา การกระทำของเราถึงเหนือยาก การกระทำของเราถึงมีความทุกข์ความยาก ความทุกข์ความยากอันนี้จะเป็นประโยชน์กับเรา ความทุกข์ความยากอันนี้เราควรพอใจ เราควรภูมิใจกับความทุกข์ความยากของเรา

คนมีส่วนน้อย สัตว์อาชาไนย สัตว์ส่วนใหญ่เป็นสัตว์โดยธรรมชาติของเขา แต่หัวหน้าเห็นไหม สัตว์ฝูงหนึ่งก็มีหัวหน้าตัวเดียว นี่ก็เหมือนกัน เราพอใจในความทุกข์ในการประพฤติปฏิบัติในความทุกข์ ทุกข์ในการพยายามเอาตนออกจากกิเลสมันเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่สุด มันจะทำให้หัวใจดวงนี้เป็นผู้รู้

ใจต่างหากเป็นผู้รู้ถ้าเราทำได้

ใจต่างหากเป็นกิเลสปิดบังอยู่

ใจต่างหากเป็นข้าของกิเลส

ใจต่างหากนี้หมุนเวียนไปในโลกของเขา

นั่นนะ ใจของสัตว์โลกเป็นอย่างนั้น แล้วสัตว์โลกเป็นอย่างนั้นกันหมดเลย แล้วเราจะเอาสบายอย่างเขาหรือ สิ่งนั้นต่างหากจะทำให้หมกมุ่นอยู่ในโลกเขา สิ่งนั้นจะทำให้ตกกลุ่มหลงอยู่ในโลกตลอดไป แล้วก็มีความภูมิใจภูมิใจกันนะว่ามีความสุขความสบาย ใจเราใจคนใจทุกข์ขี้ยากนี้ ต้องออกปลีกวิเวก ต้องพยายามหาความสงบของใจขึ้นมา ต้องออกเนกขัมมะบารมี ทำใจของ

ตัวเองให้มีที่ฟังได้ ถ้าทำใจของตัวเองให้มีที่ฟังได้ มันจะเป็นประโยชน์กับใจดวงนั้น แล้วใจดวงนั้นจะเป็นปัจจัยตั้ง อิ่มเต็มขึ้นมาจากใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะเข้าใจสัจจะตามความเป็นจริง

โลกนี้สักแต่ว่าโลก เราไม่ตื่นไปกับเขา เขาตื่นตามกระแสของโลก โลกนี้ตื่นตามกระแสกันไป หมุนเวียนไปตามกระแสแล้วตื่นกันไป เราไม่ตื่นตามเขาเพราะเราศึกษาธรรม เราพยายามประพฤติปฏิบัติขึ้นมา แล้วมีสติสัมปชัญญะ โลกจะหมุนเวียนไปขนาดไหนเราก็ไม่ตื่นตื่นไปกับเขา เขาเป็นอย่างนั้น เขาเกิดดับ เกิดดับ สิ่งนี้เป็นอนิจจัง สิ่งนี้มีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนี้เป็นของเก่า มันมีมาโดยดั้งเดิม แล้วจะมีไปอย่างนี้ตลอดไป ถ้าเราตื่นไปกับเขา ชีวิตเราจะหมดไปวันหนึ่งๆ ชีวิตของเราจะสั้นเข้าๆ เราจะไม่มีโอกาสทำคุณงามความดีให้เรา โอกาสของเราตั้งแต่เราเกิดมาจนปานนี้อายุเท่าไรแล้ว นั่นคือการเสียเวลาไป แล้วโอกาสข้างหน้าจะมีไปขนาดไหน

แต่มันยังมีลมหายใจเข้าและลมหายใจออกอยู่นี้เป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกนี้เรากำหนดมันไม่ให้เสียเปล่า สิ่งนี้ไม่ให้เสียเปล่าไป ถ้าไม่เสียเปล่าไป ชีวิตดำรงอยู่ไปเพื่อมรรคผลนิพพาน เห็นไหม ถ้าว่ามันจะเป็นความสูงส่ง ก็สูงส่งสำหรับคนอื่นเขา สำหรับพวกเราปฏิบัติแล้วมันเป็นความปรารถนา มันเป็นเป้าหมายของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติต้องการความพ้นจากทุกข์ทั้งหมด ทุกข์นี้มีอยู่โดยธรรมชาติของเขา ทุกข์นี้จับได้ ทุกข์นี้เป็นอริยสัจ ทุกข์นี้เกิดขึ้นมาจากการเกิดขึ้นมาถึงจะมีสถานะที่รับรู้ความทุกข์ ทุกข์นี้มีในหัวใจ หัวใจแบกทุกข์ไว้แล้วก็วิ่งไปในกระแสของโลก ไม่ได้หันกลับมาปลดเปลื้องความทุกข์ออกไปจากใจ

ถ้าทุกข์เกิดขึ้นมาจากใจ ใจแบกทุกข์ไว้แล้ววิ่งกลับมา ปลดเปลื้องความทุกข์ออกมาจากใจของตัวเอง ตัวเองหันกลับมาทำความสงบของใจ หันกลับมาหาที่ฟังของใจให้ได้ ถ้าใจเป็นที่ฟังของเราได้ มันเป็นที่ฟังของเราขึ้นมา... ฟังได้จริงๆ อย่างอื่นในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดฟังได้เลย

แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้เราศึกษา เราปฏิบัติ มันจะเป็นที่ฟังของเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ปรินิพพานไปแล้ว เราจะไปฟังองค์ท่าน ฟังตรงไหน ท่านก็ปรินิพพานไปแล้ว แต่ท่านวางธรรมเอาไว้ให้เราก้าวเดิน เหมือนกับวางอาหารไว้ให้เราหยิบเข้าปาก เวลาหิวโหยเราพยายามกระเสือกกระสนกันหาอะไรเพื่อประทังชีวิต

เวลาธรรมนี้ก็เหมือนกับธรรมโอสถ สามารถชำระความทุกข์ในหัวใจที่เราแบกกันไว้ในหัวใจนี้ ทำไมมันเข้าใจเราไม่ได้ละ นี่มันน่าคิดนะ น่าอะใจคิดว่า ทำไมเราทำของเราไม่ได้ แต่ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำไมครูบาอาจารย์ท่านทำของท่านได้ นั่นนะ ย้อนกลับมาตรงนี้ “ทำได้” สิ่งที่ทำได้อะเพราะเรามีหัวใจ มีเครื่องภาชนะรับธรรม ถ้ามีเครื่องภาชนะรับธรรมได้ มันต้องเป็นสิ่งที่รับได้ เราเป็นผู้รับ สิ่งที่รับพร้อมอยู่ แต่ธรรมมันไม่เกิดกับเราเพราะว่าเรายังไม่ได้ทำให้เกิดจากความสงบของใจ ให้ใจนี้หมุนออกไป ให้ใจนี้รู้ขึ้นมาโดยธรรมชาติของใจตัวเอง ธรรมชาติอันนี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการส่งเสริมของใจ จะเกิดขึ้นเองลอยๆ ไม่ได้ ความเกิดขึ้นเองลอยๆ เห็นไหม ความสงบขึ้นมามันเกิดขึ้นได้ ในความสงบของใจเกิดขึ้นได้ลอยๆ ได้

แต่มรรคอรียสัจจ ในเรื่องของภาวนามยปัญญา จะเกิดขึ้นเองลอยๆ ไม่ได้ ต้องทำทั้งนั้น สรรพสิ่ง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือว่าสัตว์โลกต่างๆ จะพ้นออกไปด้วยการประพฤติปฏิบัติของตัว ตัวเองประพฤติปฏิบัติเพื่อพ้นออกไปจากความหน่วงเหนี่ยวของใจ ถ้าความหน่วงเหนี่ยวอย่างเหนี่ยวของใจไม่มี หัวใจนี้มันก็ไม่ไปเกิดอีก สิ่งที่เกิดอีกเพราะอย่างเหนี่ยวในหัวใจมันยับยั้งใจไว้ มันดึงใจไว้ให้ต้องไปเกิดอีก

สรรพสิ่งที่หน่วงเหนี่ยวใจมันปลดเปลื้องได้ ความปลดเปลื้องของภาวนามยปัญญา ภาวนามยปัญหานี้ทุกคนปรารถนา แต่ปรารถนาหลายๆ จะได้ไหม คนปรารถนาต้องมีการกระทำใจดวงนั้นต้องทำกับใจดวงนั้นขึ้นมาเอง ใจดวงนั้นพยายามแสวงหาของเราขึ้นมาเอง

ทุกข์ยากขนาดไหน ทุกข์ยากในการประพฤติปฏิบัติ... ทুমไปทั้งชีวิตเลย ยอมทุกข์ยอมยาก เพื่อผล ถ้าเราเชื่อเรื่องผลว่ามรรค ผล นิพพานมีจริง เราจะมีกำลังใจ เราจะมีแก้ไขประพฤติปฏิบัติ ถ้าเรามีกำลังใจขึ้นมา ความเชื่อปักลงไปเต็มที่ มันจะทำไม่สักแต่ว่าไง

ทำสักแต่ว่าทำ แล้วจะเอาผลตามความเป็นจริง ผลตามความเป็นจริงต้องทำตามความเป็นจริง ถ้าเราจะทำตามความเป็นจริง เราต้องสร้างความวิริยะอุตสาหะของเราขึ้นมา ปักใจลงไปให้ถึงความเชื่ออันนั้น แล้วพยายามกำหนดพุทโธๆ ตลอด พุทโธเร็วๆ ก็ได้ พุทโธเร็วๆ นี่ทำให้เรายับยั้งความคิดของกิเลสได้ ถ้าพุทโธเราเข้าไปมันจะทำให้กิเลสมันอาศัยช่องว่างระหว่างพุทโธนี้เกิดขึ้นมาได้ อยู่ที่เทคนิคอุบายของเรา

เรามีกำลังใจขึ้นมา เรามีสัจจะขึ้นมา เราก็ทำของเราขึ้นไป พยายามทำตรงนี้สะสมขึ้นไป วันละเล็กวันละน้อย เห็นไหม น้ำหยดลงหินทุกวันหินมันยังกร่อนได้ กร่อนนะ หินที่ว่า

ของแข็งๆ ยังกร่อนได้ นี่ก็เหมือนกัน กิเลสมันอยู่ในหัวใจของเราขนาดไหน เราพยายามกำหนดเข้าไป กิเลสอย่างหยาบๆ ให้มันสงบตัวลง ถ้ากิเลสอย่างหยาบๆ สงบตัวลง นั่นนะ สัมมาสมาธิ จะเกิดขึ้นกับใจดวงนั้น เอกัคคตารมณ์ ใจนี้เป็นหนึ่ง ไม่เป็นของคู่ โลกนี้เป็นของคู่ โลกนี้มีคู่กับสว่าง ความทุกข์คู่กับความสุข มันเป็นของคู่แล้วมันก็ลึกลงสยไปตลอด สิ่งที่เป็นเอกัคคตารมณ์นี้เป็นหนึ่งเดียวตั้งมั่น

ความตั้งมั่นของใจ ใจตั้งมั่นใจถึงควรแก่การงาน ใจตั้งมั่นใจถึงควรแก่การยกขึ้น ประพฤติปฏิบัติ ยกขึ้นวิปัสสนา ถ้ายกขึ้นวิปัสสนา นั่นนะ ภาวนามยปัญญาจะเกิดจากเหตุนี้ไง เกิดจากการเรายกขึ้นวิปัสสนาได้ ถ้าเรายกวิปัสสนาได้ ปัญญามันจะเกิด เกิดตรงนี้ เกิดตรงที่ว่า เราสร้างสมขึ้นมาให้เป็นโลกุตตรธรรม

(ไฟล์เสียงมีปัญหา)

...มันเป็นธรรมชาติของเขาที่มันมีอยู่เห็นไหม แล้วมันมีอยู่ไปตามกระแส แล้วกระแสนี้เป็นของโลกที่มันมีอยู่โดยดั้งเดิม เราเอาสิ่งนี้ทวนกระแสเข้าไป พลิกกลับมาใหม่ พลิกกลับมาให้เป็นธรรม ถ้าพลิกกลับมาให้เป็นธรรมมันจะเกิดความเข้าใจจากใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะรู้ตามความเป็นจริงขึ้นมา จากที่มันมีคบอดขึ้นมา มันจะสว่างขึ้นมาจากใจดวงนั้น ใจต่างหากรู้ขึ้นมา โดยธรรมชาติของเขา รู้ขึ้นมาโดยธรรมชาติในการประพฤติปฏิบัติ

ธรรมมีอยู่โดยสังขธรรม ธรรมนี้มีอยู่โดยดั้งเดิม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้ธรรมหรือไม่ตรัสรู้ธรรมก็มีอยู่แล้ว นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราทำขึ้นมา มันพร้อมอยู่แล้ว ใจดวงนี้เราร้อน พร้อมต้องการแก้ไข แต่เราแก้ไขของเราไม่จริง งานทางโลกเราทุ่มเทขนาดไหน เพราะอะไร เพราะมันมีผล มันมีความปรารถนา แต่งานทางธรรมนี้เราทำเข้าไปแล้วเรายังไม่ได้ผล ขึ้นมามันยังไม่มีแรงจูงใจ

แต่ถ้ามันได้ผลขึ้นมา มีความสงบของเราขึ้นมา มีความเข้าใจของเราขึ้นมา มีความปล่อยวางของเราเข้ามา แรงจูงใจมันจะเกิดขึ้นมามีผลขึ้นมา แล้วแรงจูงใจส่งผลขึ้นไปๆ มันเป็นปัจจัยตั้งกับใจดวงนั้น ใจดวงนั้นเข้าใจตามความเป็นจริง ใจดวงนั้นจะเห็นคุณค่าในการประพฤติปฏิบัติ เห็นคุณค่าพร้อมแลกทั้งชีวิตได้เลย ถึงที่สุดแล้วนะ ธรรมะจะอยู่ฝากตายขนาดไหน เอาตายเข้าแลก ตายให้มันตายไป ขอให้ได้รู้ธรรมขึ้นมา ไม่กลัวในเรื่องของความตายเลย ถ้าความตายในการประพฤติปฏิบัตินะ

ถ้าไม่รู้ตัวของเรา มันจะบอกว่าความสงบนี้เป็นผล มันจะเว้งว่างขนาดไหน อันนั้นเป็นการปฏิบัติในทางหลงผิด ความหลงผิดคือกิเลสมันหลุดออกไป มันสร้างเหตุสถานะเห็นใหม่ สร้างสถานะว่าความเข้าใจของเรา เราเข้าใจแล้ว สิ่งที่เราเข้าใจนี้มันเป็นการปล่อยวางกิเลส เริ่มต้นประพฤติปฏิบัติมันเป็นความว่างเฉยๆ เป็นการปล่อยวางทิฏฐิมานะในหัวใจเท่านั้น

กิเลสอย่างหยาบๆ มันสงบตัวลงแน่นอน มันสงบตัวลงแต่มันไม่สมุจเฉทปหาน จะสมุจเฉทปหานได้มันต้องใช้วิปัสสนาเท่านั้น ถึงว่าในหลักธรรมว่า จะชำระกิเลสได้ด้วยปัญญา เท่านั้น ปัญญาเท่านั้นชำระกิเลส ความสงบของใจชำระกิเลสไม่ได้ แต่เราก็หลง พอมันสงบขึ้นมา มันก็เป็นไปนะว่า สิ่งที่เราได้มรรคได้ผล...

(ไฟล์เสียงมีปัญหา)

...มันเป็นโทษนะ โทษเพราะอะไร เพราะเราเดินผิดทางแล้วเราก็ไปยึดอยู่ตรงนั้น เหมือนเราเดินทางไป แล้วมันจะถึงที่หมายปลายทางได้อย่างไร มันถึงที่หมายปลายทางไม่ได้ มันก็หมุนเวียนอยู่อย่างนั้น แต่อาศัยอารมณ์อันนั้นรักษาไว้ รักษาความสงบของใจไว้ รักษาความว่างไว้ แล้วก็ติดอยู่ในความว่างนั้น ความว่างนั้นเห็นใหม่ คือว่ากิเลสปล่อยวาง นิพพานคือว่าง แต่ว่างของนิพพาน ไม่เหมือนกับว่างในสัมมาสมาธิหรอก

ว่างในสมาธินี้มันเป็นว่างโดยเอกัคคตารมณ์ ว่างมีอยู่ ความว่างของกิเลสมันว่างออกไป พร้อมกับสมุจเฉทปหาน ทั้งกับสังโยชน์หลุดออกไป ความยึดเกี่ยวของใจมันไม่ติดข้องกับสิ่งนั้น มันเป็นความว่างอีกว่างหนึ่ง แต่ความว่างอันนั้นจะเกิดขึ้นมามันต้องรู้ขึ้นมา

ใจต่างหากเป็นผู้รู้ขึ้นมา มันจะรู้ตามความเป็นจริง รู้ตามเพราะอะไร เพราะมันประพฤติปฏิบัติเอง มันรู้แจ้งเอง ถ้ามันรู้แจ้งเอง รู้สัจธรรมมันต้องรู้จากหัวใจ จากภายใน จากจิตใต้สำนึก เลย นั่นรู้สัจธรรม แล้วสัจธรรมนี้จะฝังไปในหัวใจ

พระอรหันต์คลลงในสิ่งต่างๆ หลงในเรื่องของภายนอก หลงคือความไม่เข้าใจเรื่องของโลกได้ ไม่เข้าใจเรื่องของโลก ไม่ใช่เข้าใจเรื่องสภาวะของสังขมเขา อย่างนั้นเป็นเรื่องของโลก เขา นั่นนะ มันไม่เข้าใจได้ ภาษาพูดต่างๆ นี้หลงได้ แต่อรหันต์ความจริงอันนี้ไม่มีวันหลง สิ่งใดที่เราเกิดขึ้นประทุขึ้นมาในหัวใจแล้ว มันจะหลงสิ่งนั้นไปไม่ได้เลย มันจะฝังแน่นไปกับใจดวงนั้น เพราะอะไร เพราะกิเลสมันขาดออกไปพร้อมกับความรู้สึกลึกลับอันนั้น มันจะหลงไปไหน มันจะหลง

ไปไม่ได้ ถ้ามันหลงไปไม่ได้ นี่เป็นความจริงกับใจดวงนั้น ใจดวงนั้นมันจะเข้าใจ ถ้าใจดวงนั้น เข้าใจตามความเป็นจริง มันจะปล่อยวางสิ่งต่างๆ ไว้ตามความเป็นจริง มันจะปล่อยวางนะ

แต่มันปล่อยวางในใจเราใหม่ ถ้ามันปล่อยวางในใจของเรา เราต้องสร้างสมของเราขึ้นมา สร้างสมวิธีการ นี่สิ่งนี้เป็นฝ่ายเหตุ มรรคอรียสัจจก็คือฝ่ายเหตุ...

(ไฟล์เสียงมีปัญหา)

...แล้วผลมันก็อ่อนค้อยไปตามเหตุนั้น เหตุจะอ่อนขนาดไหน ผลก็อ่อนไปตามขนาดนั้น แล้วมันไม่ถึงเป้าหมาย...

(ไฟล์เสียงมีปัญหา)

...พอมันละเอียดเข้าไป มันจะหยาบออกมา สิ่งทีเวลาสมาธิเสื่อม เสื่อมอย่างไร้เงา เสื่อม เพราะมันฟูขึ้นมา มันฟูออกมาจากความละเอียดของใจ ละเอียดอ่อนเข้าไปในใจมันปล่อยวางหมด มันกลับไปอยู่ในตัวมันเองไง ความรู้สึกจะย้อนกลับเข้าหาตัวเองหมดเลย แต่เวลามันฟู ออกมานี้มันออกมารับรู้ชั้นไหน ออกมารับรู้อารมณ์ อารมณ์นี้เป็นขั้น ๕ สัญญาการเทียบเคียงว่า สิ่งนั้นคืออะไร นี่คือสัญญา สังขารปรุงแต่งขึ้นมา วิญญาณรับรู้ขึ้นมา สิ่งนี้มันหลุดกระจากออกมา มันหยาบออกมา พอมันออกมามันก็เป็นอารมณ์หยาบๆ ขึ้นมา นี่เสื่อมออกมาอย่างนี้ เพราะว่าเราขาดการระวังรักษา...

(ไฟล์เสียงมีปัญหา)

...มันจะทำให้สิ่งนี้ละเอียดอ่อนเข้าไป สิ่งทีละเอียดอ่อนเข้าไปมันจะเริ่มตั้งมันขึ้นมาๆ เป็นจิตที่มั่นคง เป็นสมาธิเห็นใหม่ ความสงบของใจบ่อยครั้งเข้าๆ จนจิตเป็นสมาธิ จิตตั้งมั่น จิตควรแก่การงาน จิตควรแก่การงานนี้ต้องออกแสวงหางาน ถ้าแสวงหางานจะได้งาน ถ้าไม่แสวงหางานมันก็จะมีความสงบอยู่อย่างนั้นแล้วก็จะเสื่อมไป เสื่อมไปโดยธรรมชาติของเขา...

(ไฟล์เสียงมีปัญหา)

...อารมณ์เดียวนี้ที่เกิดขึ้น มันเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่เดิมมันเป็นมันเหมือนพายุมา แล้วมันก็พัดไป ปลดเปลื้องไป อารมณ์เกิดขึ้นมาเห็นใหม่เราใช้ประโยชน์ไม่ได้เลย...

(ไฟล์เสียงมีปัญหา)

...อะไรปรุงแต่่งขึ้นไป สังขารมันปรุงแต่่ง วิปัสสนาอย่างนั้น วิปัสสนาอารมณ์ของเราแยกเป็นขั้น ๕ “ขั้น ๕ ไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่ขั้น ๕” มันไม่ใช่อันเดียวกันแน่นอน มันเป็นเรื่องที่ว่าได้สถานะมาแล้วมันเป็นไปตามสถานะนั้นเท่านั้นเอง แต่ถ้าเราใช้ธรรมอันนี้กลับมาเป็นประโยชน์กับเรา ให้มันรู้สิ่งนี้ ใจต่างหากรู้เรื่องขั้น ๕ ใจต่างหากรู้การแยกแยะระหว่างขั้นกับใจแยกออกจากกัน ถ้าแยกออกจากกัน สิ่งนั้นแยกออกจากกัน สิ่งนั้นจะเป็นไปไม่ได้ สิ่งนั้นจะหมุนออกไปเป็นอารมณ์ไม่ได้เลย มันจะต้องขาดออกไป มันต้องหยุด ต้องตามธรรมชาติของเขา มันเป็นไปตามสภาวะของธรรมอันนั้นที่มันเป็นไปถ้ากำลังเราพอ

ถ้ากำลังเราไม่พอมันก็หมุนออกไป เวียนตายเวียนอยู่อย่างนั้น เวียนไปตามอารมณ์ของเขาอยู่อย่างนั้น ถ้าเราสติสัมปชัญญะกลับมาจับตรงนี้ได้แล้ววิปัสสนาแยกเข้าบ่อยครั้งเข้าๆ มันจะเริ่มหยุด ถ้าสติเราทันมันจะหยุด ถ้าสติเราไม่ทันมันก็หมุนไป นี่กลับมาทำความเข้าใจกลับมาอยู่ที่ความสงบแล้วพยายามสร้างความสงบเข้าไป แล้ววิปัสสนาได้เลย เพราะเราจับอาการของใจได้แล้ว มันเป็นวิปัสสนาแล้ว ขณะที่ เป็นวิปัสสนา อาการของจำเลยเห็นใหม่ ผู้ต้องหา ถ้าเราจับผู้ต้องหาได้คนหนึ่งแล้ว เวลาเราขึ้นไต่สวนกัน เราจะนัดกันนัดก็แล้วแต่ก็ผู้ต้องหาคนนั้น

นี่ก็เหมือนกัน เราจับอารมณ์ได้แล้วนะ เราวิปัสสนาความคิดขนาดไหนก็แล้วแต่ มันคือตัวอารมณ์อยู่แล้ว มันเป็นตัวขั้น ๕ อยู่แล้ว วิปัสสนาเข้าไปจนถึงที่สุดพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนถึงที่สุดมันจะขาดออกไปจากใจ “ขั้นเป็นขั้น จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์” แยกออกจากกัน ความแยกออกจากกันด้วยภาวนามยปัญญา

ปัญญาต่างหากจะเป็นผู้ที่ จะชำระกิเลส ปัญญาต่างหากที่มีสัมมาสมาธินี้ เป็นถึงมีปัญญาที่ว่าเป็นดาบอันคมกล้า ปัญญาอย่างโลกๆ ที่เราใช้กันอยู่นี้มันเป็นปัญญาของโลกเห็นใหม่ มันชำระกิเลสไม่ได้ เพราะกิเลสมันเป็นผู้ใช้เรา มันเป็นผู้ที่ใช้ปัญญาอันนั้นต่างหาก ปัญญาอันนั้นกิเลสใช้ต่างหาก ไม่ใช่ว่าธรรมะเป็นฝ่ายก้าวเดิน

แต่เวลาวิปัสสนาขึ้นมาเป็นภาวนามยปัญญา ธรรมะก้าวเดินขึ้นมา แล้วชำระกิเลสด้วยปัญญา ปัญญาโดยภาวนามยปัญญา เห็นใหม่ เป็นโสดาปัตติมรรค มรรคอันนี้เป็นมรรคของพระโสดาบัน แล้วชำระขาดออกไปนี้มันก็ขาดไปเป็นโสดาปัตติผล นั่นนะ แล้วใจมันก็ต้องรู้ขึ้นมา

ใจรู้สิ่งนี้ขึ้นมา รู้ในสภาวะของใจ ใจดวงนั้นเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในหัวใจของตัวเอง เข้าใจสัจจะความเป็นจริง

ใจดวงนั้นปลดปล่อยใจดวงนั้น แยกสัมภาระมาหนักหน่วงขนาดไหน มันได้ปลดปล่อยปล่อยวางสัมภาระบางส่วนออกไป มันจะเบาบางมากในขณะนั้น แต่มันจะมีสิ่งที่ละเอียดอ่อนเหนือกว่า ที่มีอำนาจเหนือกว่า แต่เรายังจับสิ่งนั้นไม่ได้ มันก็ต้องเสวยสุขไปก่อน มันจะมีความสุขนะ มันจะมีตัวเบา เดินเหมือนกับไม่ได้เดิน มันจะเหมือนกับลอยไปนะ...

(ไฟล์เสียงมีปัญหา)

...เสวยสุขอยู่พักใหญ่ แล้วมันก็เสื่อมออกไป มันก็คลายตัวออกมา

พอคลายตัวออกมา เราต้องทำความสงบของใจเข้าไปอีก ทำความสงบของใจเข้าไป เพื่อให้ใจรู้มากเข้าๆ รู้ถึงแก่นของมัน ให้ใจรู้ถึงตัวของใจ ตัวขั้นที่ละเอียดเข้าไปเราพยายามจับต้องสิ่งนั้นเข้าไป จับต้องสิ่งนั้นเข้าไปได้ เวียนเข้าไป พยายามวิปัสสนาเข้ามา ยกขึ้นวิปัสสนาให้ได้อีก ถ้ายกขึ้นวิปัสสนาไม่ได้ พยายามทำความสงบของใจ

ความสงบของใจมันมีเป็นพื้นฐาน แต่พื้นฐานของความสงบอันนั้นมันเป็นพื้นฐานของที่เราใช้ไปแล้ว แต่พื้นฐานอันใหม่นี้ กิเลสตัวใหม่ กิเลสที่ละเอียดกว่า ความลึกลับ ลึกลับ ฟุ้งซ่านมันมีอยู่ตลอดไป สิ่งนี้มีตลอดไป ถึงต้องทำความสงบของใจตลอดเห็นใหม่

สมถกรรมฐานต้องมีเป็นพื้นฐาน สมถกรรมฐานต้องพยายามยับยั้งใจ ใช้สติสัมปชัญญะเหนี่ยวรั้งความคิดไว้ ใช้คาบบริกรรมเพื่อให้ใจเกาะเกี่ยว นั่นนะ ใจเกาะเกี่ยวกับคาบบริกรรมมันก็ไม่ไปเกาะเกี่ยวกับอารมณ์ กับความคิด ถ้ามันเกาะเกี่ยวกับความคิด มันก็หมุนออกไปเป็นความคิดของโลก เป็นความคิดเรื่องของกิเลสไป

กิเลสเป็นโลก โลกอย่างหยาบเราตัดไปแล้ว แต่โลกอย่างละเอียดในหัวใจมันมีอยู่ มันหมุนออกไปอย่างนั้น โดยธรรมชาติของเขา ธรรมชาติของเขาหมุนออกไป ถ้าสติสัมปชัญญะไม่ทัน ถ้าสติสัมปชัญญะทันมันก็หยุด มันหยุดเพราะเราเข้าใจการเดินทางขึ้นมา ทางนี้เราเคยเดินขึ้นมาแล้ว เราสามารถทำของเราขึ้นมา มันก้าวเดินตามสติสัมปชัญญะของเรา แล้วหมุนเวียนเข้ามา หมุนเวียนเข้ามาจากภายใน หมุนเวียนเข้าไปภายใน พยายามรักษาความสงบของใจแล้วแสวงหาสติปัญญา ๔

จับสติปัญญา ๔ ได้เป็นวิปัสสนา ถ้าจับไม่ได้มันไม่เป็นวิปัสสนา นั่นมันเป็นอุปาทานของความเห็นของกายคิด ความเห็นของชั้นอันละเอียด เห็นใหม่ ชั้นซ้ออย่างหยาบๆ เราสละออกไปแล้ว แต่ชั้นซ้ออย่างละเอียดที่มันผูกมัดกันอยู่ มันผูกกันอยู่ตรงนี้ มันผูกมัดกันโดยธรรมชาติของเขา พร้อมกับกิเลสที่มันเชื่อมไว้ เชื่อมสิ่งนี้ไว้เป็นเนื้อหาสาระ มันเป็นเรื่องหน้าที่การงาน

หน้าที่การงานของชั้นกับจิตมันทำงานอย่างนั้น แล้วกิเลสมันเสื่อมเขาอีกต่างหาก มันเลยถึงว่าให้ความล้งส้งสัยกับเรา เราถึงจับผิดจับถูกไปตามสถานะของเรา เราจับผิดจับถูกมันก็เป็นผลงาน ถ้าจับผิดมันก็หมุนเวียนออกมา ถ้าจับถูกมันก็ย้อนกลับเข้าไปมันก็เห็นความคิดของตัวเอง เห็นความต่างๆ เห็นความสกปรกโสภณของใจ ถ้ามันเห็นความคิดของตัวเองมันก็จะปล่อยวางมันปล่อยวางเพราะอะไร เพราะมันถึง เห็นใหม่

เราจับขโมยได้ ขโมยมันจะยอมจำนนกับหลักฐาน อันนี้ก็เหมือนกัน เราสามารถรู้สภาวะของจิตที่มันหมุนกลับไป มันหลักฐานขึ้นมาเราจับต้องได้ หลักฐานมันมีอยู่ที่ว่าเราเห็นได้โดยซึ่งๆ หน้า สิ่งที่เราเห็นโดยซึ่งหน้ามันก็หยุดเห็นใหม่ มันหยุดหยุดอย่างนั้น มันหยุด ถ้าเราดูจิตอยู่ มันจะหยุด ความหยุดของการดูจิต มันเป็นสมณะเห็นใหม่ มันไม่ใช่วิปัสสนา มันหยุดเพราะว่าสติสัมปะชัญญะทัน แล้วเราพยายามจับต้อง เราพยายามจับขึ้นมาให้วิปัสสนา วิปัสสนาให้มันแยกกันระหว่างกายกับชั้น ให้มันแยกออกจากกันโดยธรรมชาติของเขา

วิปัสสนาเข้าไปมันจะแยกออกๆ ไป มันจะทำได้ อุปาทานการยึดมั่นถือมั่นของใจ มันอยู่ตรงนี้ อยู่ตรงที่ว่ามันยึดของเรา สรรพสิ่งต่างๆ เป็นของเรา ทั้งที่ๆ ว่าเราศึกษาธรรมว่า “มันไม่ใช่ของเรา สรรพสิ่งนี้ไม่ใช่ของเราเป็นของเครื่องอยู่อาศัย อันนี้เป็นสมมุติโลกเขาอยู่อย่างนั้น”

แต่ใจมันก็เชื่อ เพราะใจนี้มันมีความเชื่ออย่างนั้น

ความมีคบอดของใจที่มันสะสมมาอย่างนั้น มันมีความเห็น โดยพื้นฐาน เห็นใหม่ ในสถานะความเห็นของเขา ความเห็นเล็กๆ ของใจ มันติดข้องตรงนี้ มันติดข้องว่าสิ่งนี้เป็นของเรา สิ่งนี้มันอยู่กับเรามาตลอด สิ่งนี้เป็นของเราไปทุกภพทุกชาติใจ แล้วจะเกิดในสถานะไหนก็ยึดในสถานะนั้น มันยึดตลอด นี่กิเลสขางเหนียวมันยึดอย่างนั้น มันยึดอย่างนั้นจนต้องให้เราหมุนไปตามกระแสของเขา แล้วไม่มีอำนาจสิ่งใดหยุดยั้งได้

ความเกิดและความตายเห็นใหม่ พญามัจจุราชนี้ ทุกชีวิตเดินเข้าไปหามันทั้งหมดเลย ทุกชีวิตต้องเดินไปสู่ความตาย ความตายอันนี้ต้องตายอยู่ในใต้กฎของพญามาร ตายอยู่ในใต้อำนาจของเขา ตายแล้วก็อยู่ในอำนาจของเขา ตายแล้วก็ต้องเกิด เวียนตายเวียนเกิดอยู่ในอำนาจของเขา ตลอดไป นี่มันเป็นสิ่งที่ย่างนั้น แล้วใจมันก็เคยเป็นอย่างนั้นมาก่อน มันถึงยอมรับสภาวะนั้น แล้วยึดสิ่งนั้น

พอมาเจอธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “สิ่งนี้เป็นของชั่วคราวนะให้เราเห็นตามความเป็นจริง” เราเห็นในสัญญา แล้วเห็นจนมีความศรัทธามีความเชื่อมั่น เราถึงมาประพฤติปฏิบัติกัน เรามีความทุกข์ขึ้นมาเพื่อสิ่งนี้เห็นใหม่ มีความทุกข์ขึ้นมา ทุกข์ในเหตุนะ ทุกข์เรื่องของการตามประสาโลกเขานี้มันเป็นกรรมของแต่ละสัตว์โลก สัตว์โลกมีกรรม มีสถานะกรรมต่างๆ กัน กรรมนี้ให้สัตว์โลกเกิดมามีทุกข์มีสุขต่างกัน อันนี้เทียบเคียงกันไม่ได้ แล้วแต่อำนาจวาสนา

แต่เหตุในการกระทำนี้มันต้องสร้างขึ้นมาเหมือนกัน ทุกข์ก็ทุกข์เหมือนกัน ทุกข์มากทุกข์น้อยแล้วแต่อำนาจวาสนาบาปมีในการที่ว่าเราสร้างสมบุญมามากหรือน้อยขนาดไหน อำนาจวาสนาเราสร้างสมมาได้มากกว่า ระยะทางเราใกล้กว่า เราต้องทำได้ง่ายกว่า อำนาจวาสนาของเราไกลกว่า เห็นใหม่ เราขึ้นอยู่ที่ไกล เราเห็นภาพนั้นต้องเป็นภาพเล็กกว่าคนที่ขึ้นอยู่ที่ใกล้ ภาพในหัวใจนะ

นี่ใจมันจะรู้ขึ้นมาจากใจของเราขึ้นมา ถ้าใจรู้จากใจของเราขึ้นมา มันจะปล่อยวางใจของเราเอง ปล่อยเห็นใหม่ ใจปล่อยวางขั้นๆ ขั้นนั้นนะ ถ้ามันหายขึ้นมา ขั้นกับใจรวมกันขึ้นมา มันก็เป็นใจอันเดียวกัน แต่ความจริงมันไม่ใช่อันเดียวกัน มันอยู่ด้วยกันเพราะโดยธรรมชาติของเขาเป็นอย่างนั้น กิเลสนั้นเป็นตัวผูกมัดให้เราเดือดร้อน

นั่นนะ ย้อนกลับเข้าไปตรงนี้ วิปัสสนาเข้าไปซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ จนมันขาดออกไป มันจะปล่อยวางออกไป กายเป็นกาย จิตเป็นจิต เห็นใหม่ มันจะแยกออกจากกัน แยกออกจากกันโดยธรรมชาติ โลกนี้ราบเป็นหน้ากลอง ไม่มีสิ่งใดๆ เลยนะ โลกนี้เห็นใหม่ ราบไปหมด สิ่งที่เป็นตึก เป็นภูเขา เป็นต้นไม้ มันไม่มี สภาวะรับรู้ตรงที่มันปล่อยวาง มันไม่มีสิ่งนั้น มันปล่อยวางหมด มันไม่มีสิ่งใดๆ ในความรู้สึกของมันเลยเห็นใหม่ นั่นนะ มันปล่อยวางได้ขนาดนั้น การปล่อยวาง

นี่รู้จากใจ ใจต่างหากเป็นผู้รู้ รู้จากใจ แล้วมันอึดเต็มจากใจ แล้วใจต้องให้ใครเป็นคนบอกว่าเรามีกิเลสหรือไม่มีกิเลส เราผ่านมรรค ผล นิพพานขนาดชั้นตอนไหน เราจะรู้จากใจไม่ได้

มันต้องรู้มาจากใจดวงนั้น ใจดวงนั้นเป็นต้องรู้ขึ้นมาจากใจดวงนั้น ใจดวงนั้นหิวโหยขนาดไหน ใจดวงนั้นแบกรับภาระขนาดไหน แบกทุกข์มานะ สัมภาระของทุกข์แบกมาเต็มหัวใจ เป็นสิ่งที่จะต้องแบกหามไป แล้วมันปลดเปลื้อง มันปล่อยาวออกไปจากใจเป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา มันจะไม่รู้ได้อย่างไร

ใจเท่านั้นเป็นผู้รู้ เป็นการบังจำกัดตั้ง รู้จำเพาะใจดวงนั้น เป็นไปไม่ได้เลยที่ผู้ประพฤติกปฏิบัติขาดแล้วไม่รู้ว่าขาด ต้องไปถามว่า “ของมขาคหรือยัง? ของนคาคหรือยัง?”

มันเป็นไปได้อย่างไร มันเป็นไปไม่ได้หรอก

นั่นนะ ถ้าเป็นไปอย่างนั้น คือการปฏิบัติหลงเค็ดขาดเลย ปฏิบัติไปแล้วหลงออกไปแต่เข้าใจว่าเป็นอย่างนั้น มันนอนเนื่องไปอย่างนั้น ความนอนเนื่องของใจเห็นใหม่ ความนอนเนื่องของกิเลสที่มันขับไสให้เชื่อ มันเชื่อได้เพราะกิเลสมันอยู่ในหัวใจ เชื่อเพราะกิเลสมันบังคับให้เชื่อ เชื่อเพราะกิเลสมันขับไสออกไป กิเลสมันขับไสออกไปให้เชื่ออย่างนั้น

แต่การปฏิบัติธรรมตามความเป็นจริง ด้วยความทุกข์ของเรา ทุกข์ก็พอใจทุกข์เพื่อจะพ้นออกไปจากกิเลส ทุกข์พอใจทุกข์แล้วเราทำของเราขึ้นมา เราปฏิบัติของเราขึ้นมา เราปฏิบัติของเราจนมีเหตุมีผลขึ้นมา จนใจมันจับต้องได้ จนใจมันรู้ขึ้นมาเป็นชั้นเป็นตอน จนมันว่างหมด เห็นใหม่ มันว่างหมดเลยนี่มันเป็นความสุขของใจจากใจดวงนั้น

ว่างนะ...ติดได้...ทำให้หลงได้ ทำให้เข้าใจผิดได้ ถ้าว่างขนาดนั้น แต่ถ้าเรามีครูบาอาจารย์ เราตรวจสอบ เราพยายามใคร่ครวญของเราขึ้นมา ความว่างขนาดไหนมันมีผู้รู้ที่อยู่ มันมีคนรู้ว่าว่างอยู่เห็นใหม่

ทำความเข้าใจของใจเข้ามาอีก แล้วพยายามจับสิ่งนี้ให้ได้ ถ้าเราจับสิ่งนี้ได้ พยายามจับเรื่องขั้นธอันละเอียด มันละเอียดลึกซึ้งมาก มันละเอียดอยู่ในหัวใจ ความคิดของเราเริ่มต้นขึ้นมา มันฟุ้ง่านขนาดไหนมันก็ฟุ้ง่านออกไป เรายังไม่รู้ว่าเราฟุ้ง่านเลย เราฟุ้ง่านไปจนหมดอำนาจหมดพลังงานของเขา เขาหยุดของเขาเองนะ เขาฟุ้ง่านจนเต็มที่แล้วเขาหยุดของเขาเอง เรายังไม่

รู้ตัว หยุคของเราเอง ก็ยังว่า “นี่มันเป็นอย่างอะไร?” เห็นไหม ความคิดอันนั้นมันเป็นความคิดอย่าง
หายาๆ แต่ขั้นอย่างละเอียดในหัวใจมันละเอียดอ่อน มันละเอียดอยู่ในหัวใจนะ

มันละเอียดแล้วพยายามจะเข้าหามัน มันจะเข้าไปหามันได้อย่างไร?

ถ้าเวลาประพาศปฏิบัติเริ่มต้นขึ้นมา มันเหมือนกับจะสุดวิสัยไปทั้งหมด นี่กิเลสมันว่า
อย่างนั้น คนเรานี้เหมือนจะสุดวิสัย เหมือนจะเป็นไปไม่ได้ มันจะจับต้องสิ่งนั้นไม่ได้ เพราะสิ่งนี้
มันเป็นสิ่งที่มีอำนาจมาก นั่นเป็นความคิดของกิเลสไง

มันจะมีอำนาจขนาดไหน มันก็อยู่ในเราเนี่ย กิเลสก็คือเรา ถ้าเราปฏิบัติขึ้นมา มรรคผลก็
เป็นของเรา สิ่งนี้มันอยู่ในเรา ภาชนะคือใจ มันควบคุมไว้ในหัวใจของเรา ถ้าเราคิดว่าเราควบคุม
ในหัวใจของเรา เหมือนกับปลาในข้อง เห็นไหม ปลาในข้องนี้เราสามารถจับได้ ปลาในโอ่งใน
ไหนี่เราสามารถจับได้ นี่ก็เหมือนกัน มันก็อยู่ในขอบเขตของความคิดเรา แต่ความคิดของใจมัน
แปลกประหลาดมหาศาล มันคิดถึงไหน ไม่คิดเฉพาะเรื่องของโลกเรานะ เดียวนี้เรื่องของโลกเรา
คิดได้รอบโลกเลย มันหมุนได้รอบโลก มันหมุนไปตามความคิดของเรา เราคิดถึงจุดไหนของ
โลก มันจะหมุนไป

แล้วคิดถึงสวรรค์ คิดถึงนิพพาน คิดถึงนี่มันยังคิดไปได้อีกเห็นไหม นี่มันไปได้ ๓
โลกธาตุ มันไม่ใช่ไปได้เฉพาะโลกเดียวหรือ มันไปได้หมด ๓ โลกธาตุ มันหมุนออกไปตลอด
เวลามันหมุนออกไป มันหมุนออกไปอย่างนั้น มันแปลกประหลาด มันพิสดาร แล้วเราควบคุม
ขึ้นมาแล้วเราพยายามจับต้องขึ้นมาเห็นไหม

เรารู้ขึ้นมาจากภายใน เรารู้จากภายใน เรารู้จากใจของเรา เราตั้งใจของเราขึ้นมา พยายาม
ทำความเข้าใจของใจเข้าไป มันละเอียดอ่อนขนาดไหนมันก็ต้องจับต้องได้ สิ่งนี้ต้องจับต้องได้ พอ
จับต้องได้ เพราะเราทำของเราขึ้นมาได้ ใจของเราตั้งขึ้นมา ย้อนกลับเข้ามา จับต้องสิ่งนี้ได้เป็น
กามราคะ

สิ่งที่เป็นกามราคะเห็นไหม เวลาจับต้องไม่ได้มันว่ามันละเอียดอ่อนมาก เวลาจับต้องได้นี้
มันแสดงตัวขึ้นมา มันจะโลดเต้นแผ่นดินกระโดดอยู่ในหัวใจของเรา สิ่งนี้มันจะคั่นรนในหัวใจของ
เรา มันจะคั่นรนแล้วมันจะต่อต้านในเรื่องของหัวใจ

การประพฤติปฏิบัติสิ่งนี้เป็นสิ่งที่รุนแรง รุนแรงในการที่ว่ามันต้องเอาอยู่ในอำนาจของเขา อำนาจของกิเลส อำนาจของความนึกคิด อำนาจของโลก โกรธ หลง อันนี้สำคัญมาก นี่เป็นจุดของโลก โกรธ หลง ถ้าใครชำระโลก โกรธ หลงได้ ต้องชำระตรงนี้ ชำระเข้ามาในหัวใจของเรา ชำระในหัวใจเห็นไหม

โลก โกรธ หลง มันจึงพรีดใจอยู่ในอำนาจของมัน โดยที่เราไม่มีทางจะรู้ได้เลย ไม่มีทางจะรู้ได้เลยเห็นไหม แต่เพราะอาศัยธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนกลับเข้ามาธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนกลับเข้าไป ทวนกระแสกลับเข้าไปจนจับต้องสิ่งนี้ได้แล้วใช้วิปัสสนาใช้ปัญญาต่อสู้กัน

ในการต่อสู้กัน จะมีเริ่มต้นจากแพ้ไปก่อน... แพ้ไปก่อน... แพ้ไปทั้งนั้นนะ แพ้ไปก่อนไม่ก็หลงไปเลย หลงไปว่าสิ่งนี้ปัญญามันหมุนเกิดขึ้นมา เพราะมันเทียบเคียงกับข้างล่าง เทียบเคียงกับสิ่งที่เราปล่อยวางมาแล้ว เราวิปัสสนาปล่อยวาง นี่ก็เหมือนกัน เอาปัญญาอย่างนั้นมาใช้ปัญญาอย่างนั้นมันใช้กับกิเลสอย่างหยาบ กิเลสอย่างละเอียดมันจะใช้อย่างนั้นพลิกหลอกเรา หลอกเราก็เชื่อ เราจะติดอยู่ตรงนั้น เข้าใจว่าสิ่งนั้นเป็นอันนั้นไป

เพราะใจมันเว้งว่างอยู่แล้วเห็นไหม มันปล่อยวางได้ ความปล่อยวางนี้มันปล่อยวางเฉยๆ มันไม่มีสิ่งใดหลุดออกไปจากใจ มันไม่มีสิ่งใดตอบคำถามของใจว่า “เราชนะตนเองได้อย่างไร? เราปลดปล่อยกิเลสออกไปได้อย่างไร?” มันไม่มีคำตอบเห็นไหม

มันเป็นสูตรสำเร็จ มันเป็นการที่ที่เราเว้งว่างเราปล่อยวาง เราปล่อยวางเฉยๆ เวลาเราก้าวเดินขึ้นไป เวลาเราแบกของหนักแล้วเราเดินไปข้างหน้า ระยะทางเราไม่ค่อยสนใจหรอก เพราะเราหนักของของเรา แต่ขณะเราแบกของขึ้นไปถึงปลายทางแล้ว เราทิ้งของปลายทางแล้วเดินกลับมา ระยะทางเราจะเห็นว่าระยะทางที่เดินมามีขวากมีหนาม มีดอกไม้ มีสิ่งสวยงามตรงไหน เราจะเห็น

นี่ก็เหมือนกัน ในระยะเริ่มต้นเดินเข้าไป ในระยะการวิปัสสนา เราจะไม่เห็นสิ่งนี้ มันถึงหลอกเราได้ไง มันหลอกเราได้เพราะเราไม่เห็นสิ่งนี้ เราแบกหามกิเลสอยู่ เราเดินหนักขึ้นไปข้างหน้า แล้วเราพยายามใช้วิปัสสนาของเรา พยายามหมุนปัญญาให้หมุนเวียนออกมา ให้พยายามชำระกิเลส เห็นไหม ให้มีการต่อสู้กันระหว่างธรรมกับกิเลสไป

ระหว่างธรรมที่เราสะสมขึ้นมาเป็นชั่วครั้งชั่วคราว ถ้ากำลังมีมากขึ้นไปมันจะผลัดใส่ให้กิเลสอ่อนตัวลง... อ่อนตัวลง... ถ้าธรรมมีมากขึ้นเห็นใหม่ กิเลสจะอ่อนตัวลง... อ่อนตัวลง... ถ้ากิเลสมันเข้มแข็งขึ้นมามันทำให้ธรรมเราอ่อนด้อยค่าลงไป ธรรมเราคือย่ำขึ้นมาเราก็จะแพ้

ถ้าเราแพ้เราต้องกลับมาทำความสงบของใจ ต้องกลับมาทำความสงบของใจ แต่เพราะเราเห็นคุณค่าของปัญญา ว่ากิเลสนี้มันขาดเพราะปัญญา เพราะเราเห็นของใจเราเอง ใจเรารู้ขึ้นมาเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นมา เพราะเราปล่อยวางด้วยอำนาจของปัญญาที่มีสัมมาสมาธิหนุนหลัง แล้วมันชำระกิเลสเข้าไปเป็นชั้นๆ เข้าไป เพราะอำนาจของปัญญาอันนั้นมันชำระกิเลส

นี่ก็เหมือนกัน เราต้องใช้ปัญญาทุ่มเข้าไปเต็มที่ ปัญญาเราจะทุ่มเข้าไป มันจะท้อ มันจะไม่คมขนาดไหน เราจะฟันของเราอยู่อย่างนั้น (เทพสิ้นสุดเพียงเท่านี้)